

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Иво Панов, СУ „Св. Климент Охридски“,
за дисертационния труд „Персийският фарханг „Борхан-е гате“ в ръкопис от
Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, представен от Марио Александров
Аппен

Представеният за рецензиране труд „Персийският фарханг „Борхан-е гате“ в ръкопис от Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ се състои от три основни глави. **Глава първа:** „Обзор на персийската едноезична лексикография в Индия от началото на XIII век до началото на XX век, в частност съставянето на персийски тълковни речници – фарханги през XVII век“ (с. 11 – 55). **Глава втора:** „Сравнителен текстологичен анализ на ръкописа на „Борхан-е гате“ от Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ с факсимилни копия на двете критически издания на „Борхан-е гате“: от Калкута, 1818 г. и от Техеран, 1963 г.“ (с. 55 – 156). **Глава трета:** „Сравнителен лексикографски анализ на ръкописа на „Борхан-е гате“ от Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ с факсимилни копия на двете критически издания на „Борхан-е гате“: от Калкута, 1818 г. и от Техеран, 1963 г.“ (с. 158 – 171).

В началото на дисертацията, преди **Глава първа** има **Съдържание** (с. 1 – 2), **Увод** (с. 3 – 6), **Списък** на използвания терминологичен апарат, **Списък** на използваните съкращения, **Списък** на абривиатурите и обозначенията, **Таблица** за използваната транслитерация (общо три страници за петте части след Увода (с. 7 – 10). В края на труда има **Заклучение** (с. 172 – 176), в което влизат **Анализът** (тук пълният член е избор на автора на дисертацията – бел. моя) **на резултатите** (общо страница и половина – 9 реда от с. 172, с. 173 и два реда от с. 174), **Изводи от изследването** (19 реда, обособени в два абзаца), **Приносни моменти** – общо седем на брой (с. 174 – 176), **Приложения**, съдържащи: 1. **Таблица** на особеностите при изписването от кописта на отделните персийски букви в ръкописа (с. 177); 2. **Списък** на съставените в Индия персийски тълковни речници (фарханг) (с. 178 – 180); 3. **Цветни копия** на отделни страници от

различни ръкописни копия на „Борхан-е гате“ (с. 181 – 190) и **Списък** на използваната и цитираната литература (с. 191 – 211).

При рецензирането на дисертационния труд съм се ръководил от критериите, залегнали в *Закона за развитието на академичния състав в Република България, изм. ДВ бр. 17 от 26. 02. 2019 г.* (чл. 6, ал. 3) и в *Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“* (чл. 64., ал. 1).

Изхождайки от цитираните Закон и Правилник на СУ „Св. Климент Охридски“, ще се опитам да отговоря на въпроса, дали в дисертационния труд са постигнати следните изисквания:

1. Трудът съдържа ли научни и научноприложими резултати, представляващи оригинален принос в науката?

2. Притежава ли кандидатът задълбочени теоретични познания по съответната специалност?

3. До каква степен кандидатът демонстрира способност за самостоятелни научни изследвания?

За целта ще систематизирам изводите и заключенията, направени от мен след прочита на представената докторска дисертация.

За типа на представената разработка

Дисертацията е насочена към професионално направление 2.1.Филология (Персийска лексикография), но така представената разработка не отговаря на това направление. По своята същност тя представлява културно-исторически и библиографско-статистически анализ и коментар.

Лексикографията, като отделна дисциплина, присъства в обикновен популярен информативен план: какво е словник, лема, структура на речник и структура на статия. Всъщност и самият ръкопис на „Борхан-е гате“, съхраняван в Националната библиотека, не предлага други лексикографски тълкувания, защото е културно-исторически паметник.

В историята на лексикографията за всеки културен народ от появяването на първия речник до съвременната форма на най-различни видове тълковни едноезични речници се изминават определени общовалидни стъпки на поява и развитие на различните видове. Почва се от глосар, минава се през по-разгърнат вид с определени ограничения в частта след лемата (заглавката), както по отношение на тълкуването, така и по отношение на появата и вида на граматичните характеристики, стилистичната принадлежност и т.н. – все елементи от теорията на лексикографията.

Ето защо, за да се открие лексикографската страна на ръкописа, би следвало да се направи стегнато представяне на състоянието на създаване на такъв тип едноезични тълковни речници в Персия и в Индия по онова време. Трябва да се посочат степените на разгръщане на елементите в структурата на речника и съответстващата му структура на статията в общ план и след това, въз основа на това представяне, да се определи типът на „нашия“ речник в Националната библиотека. Нещо, което не е направено в дисертацията.

За значимостта на избраната тема

Речникът „Борхан-е гате“, съхраняван в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, представлява много кратка препис-извадка от някое от представителните издания на речника. Той е с близо 20 пъти по-малък обем от познатите негови преписи. Техеранското критическо издание на „Борхан-е гате“ например е издадено в 5 тома, а Калкутското съдържа 1163 страници. От тази гледна точка ръкописът в Националната библиотека не може да се нареди сред най-престижните преписи на този речник, познати на професионалните лексикографи.

От гледна точка на личността на копииста „Борхан-е гате“, съхраняван в Националната библиотека, също не е сред най-ценните преписи на речника. Името на копииста не се ползва с популярността на майстор-калиграф, то е неизвестно, преписът е направен сравнително скромно, без да има следа от специфичен калиграфски почерк, използваният шрифт „насталиг“ не се отличава с характерното за него изящество, често думите са изписани с различна дебелина, има задрасквания.

От гледна точка на годината, в която е направен преписът на „Борхан-е гате“, съхраняваният у нас препис не е и сред най-старите. Оригиналят на речника е създаден

през 1652 г. Датата на завършването на преписа, съхраняван в Националната библиотека, е 3 юни 1757 г. Тоест ръкописът е създаден повече от век след оригинала си.

Явно преписът на „Борхан-е гате“, наличен у нас, не притежава стойността на друг един персийски ръкопис в Националната библиотека – „Зидж-е Ямини“ („Астрономически таблици на Ямини“), който бе оценен по достойнство от иранските палеографи и издаден в луксозен вариант в Иран през 2017 г.

Въпреки всичко „нашият“ препис на „Борхан-е гате“ заслужава да се изследва и да се извлече нужната информация от него.

За структурата и съдържанието на труда

Предполага се, че когато една докторска дисертация е посветена на конкретна тема, ясно и точно дефинирана в самото ѝ заглавие, цялата тежест на изследването би трябвало да падне именно върху тази тема. Какво обаче наблюдаваме в представената дисертация?

В **Цели и задачи** се посочва следното: „Цел на настоящото изследване е да се установи дали ръкописът със сигнатура ОР 3197, №17 от *Описа на персийските ръкописи в Националната библиотека Кирил и Методий* (цитирам заглавието, както е в дисертацията – бел. моя), озаглавен *Бурхан-и кати* (Убедителен довод), е идентичен с оригинала на Борхан-е кате, представен тук във вид на ръкописи и критически литографски и печатни издания“. Тук възникват няколко въпроса. За кой всъщност оригинал на „Борхан-е гате“ говори докторантът? Навярно за ръкописа от 1652 г.? Или пък за критическото издание от Калкута от 1818 г.? Или за това от Техеран от 1963 г.? А може би има предвид някое друго издание на „Борхан-е гате“, което докторантът е определил за „оригинал“? Защо в дисертацията не е посочено кой е този оригинал и на кои страници са неговите „ръкописи, неговите критически литографски и печатни издания“ (с. 4)? Не се ли прикрива с тази неясна формулировка фактът, че в дисертацията няма да присъства ръкописът на „Борхан-е гате“ от Националната библиотека, че докторантът няма да работи непосредствено върху него? Но т. г) от **Цел и задачи** указва: „да се направи сравнителен текстологичен анализ на ръкописа на „Борхан-е гате“ и на факсимилета на двете критически издания на „Борхан-е гате“ от Калкута, 1818 г. (БК 1818) и от Техеран, 1963 г. (БК 1963)“. В т. д) се твърди същото, само че вместо

„сравнителен текстологичен анализ“ вече имаме „сравнителен лексикографски анализ“. От което следва да очакваме, че в дисертацията ще присъства първо, ръкописът на „Борхан-е гате“ от Националната библиотека, а след него посочените други две издания. Въпреки това текст от ръкописа в Националната библиотека липсва в дисертацията.

В **Глава първа**, на цели тридесет и шест страници (с. 15 – 51) ни се предлага пространен регистър от названия на персийски тълковни речници, съпроводени с различна по обем информация – от половин, една, една и половина, две, че и четири страници – „Фарханг-е Джахонгири“ (с. 29 – 33). Сред това подробно изреждане място намира и „Борхан-е гате“, но не ръкописът, който трябва да се изследва в дисертацията, а издание на неговия пълен вариант. На този пълен вариант на речника, а не на този, който трябва да се изследва, са отделени едва 3 страници (с. 34 – 37). А по-въпроса има обилна информация – в Иран, в Индия и в Европа.

Учудващо е неведението на докторанта относно изписаното за „Борхан-е гате“ в Иран. Там научната дискусия започва преди повече от седем десетилетия, когато се отбелязва 300-годишнината от създаването на речника. Само една от публикациите, поместена в изданието на Иранската академия на науките – „Наме-йе Фархангестан“, бр. 1. 1944 г., е двадесет и четири страници. Дискусията продължава и до днес, броят на публикациите нараства. Въпреки това докторантът не споменава нищо за тях. Не споменава нищо и за пространните предговори-студии към първото издание на „Борхан-е гате“ на Мохаммад Моин, възлизащи на близо 160 страници и отпечатвани във всяко следващо издание на речника. А техни автори са едни от най-големите имена в иранската наука – проф. Али Акбар Деххода, проф. Саид Нафиси, от когото има специален раздел за историята на персийските речници през вековете, а също и раздел с 202 персийски речници, проф. Мохаммад Моин, посочил наличните ръкописни и печатни издания на „Борхан-е гате“ по света, проф. Ебрахим Пурдовуд, проф. Али Асгар Хекмат. В студиите им се съдържа неимоверно повече информация за „Борхан-е гате“ и за неговия автор, отколкото в представената разработка. Ами само „Речникът на Джахонгири“, който фигурира в дисертацията, има описание на 46 тълковни речника и трактати по лексикография.

В Европа също има солидни трудове по темата. Такъв е например *The Rise Of Persian Lexicography In India*, S. I. Baevskii. Вярно, докторантът се позовава в своята работа на Баевски 26 пъти, името и няколко негови труда присъстват в раздела **Друга цитирана литература**, но точно това заглавие не е посочено. Защо ли...?

Друг подобен труд, хвърлящ обилна светлина по въпроса, е „Гаджикско-персидская лексикография в Индии, XVI – XIX вв.“ (Основные толковые словари), В. А. Капранов. На него докторантът също се позовава в разработката си, но това само затвърждава впечатлението за компилативност на представената работа.

Ако пък се обърнем към *Encyclopaedia Iranica*, в частта *Persian Dictionaries* ще намерим специален раздел – *Lexicography in India*. В него също много подробно се представят речниците, описани в дисертацията. В това число и „Борхан-е гате“.

Ето защо тази част от дисертационния труд не може да бъде отчетена като заслуга на автора, още по-малко като негов принос към темата. Първо, заради оскъдната информация, която се предлага в нея за „Борхан-е гате“ и още по-оскъдната за преписа на речника в Националната библиотека. Второ, поради факта, че представлява компилация от различни, публикувани отдавна, лексикографски каталози и авторски трудове.

Независимо от всичко казано, изреждането на названията на речниците и подробностите около написването или копирането им не работи в полза на темата на дисертационния труд. По-скоро тя е ненужен пълнеж, стоящ далеч от нея.

В раздел 1.5.1. на **Глава първа** се обръща внимание на „Борхан-е гате“ като лексикографски източник при съставянето на тълковни и преводни речници. Авторът е преценил, че за това са му достатъчни 14 реда, без анализ, без позовавания, без изводи. Само гола декларация и изреждане на дужина речници, нямащи нищо общо със съхранявания в Националната библиотека.

В раздел 1.5.2. от същата глава, с подзаглавие **Сравнителен анализ**, авторът силно ни озадачава, като прави опит за сравнение на каталози, съдържащи персийски ръкописи, от библиотеката на Гази Хусрев бег в Сараево (създадена през 1537 г.) с каталога на персийските ръкописи в Националната библиотека. От този съвсем ненужен анализ разбираме, че в сараевския каталог има 180 заглавия на речници, но сред тях нито едно на персийски тълковен речник, „... докато в Ориенталския отдел на НБКМ те са два на брой...

“ (с. 53). Само ще вметна, че ако докторантът беше присъствал на Международната научна конференция „Персийски ръкописи на Балканите и в Централна Европа“, организирана от СУ „Св. Климент Охридски“ и Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ и проведена на 23 – 24 февруари 2017 г., или пък се беше запознал с направения от Алиреза Пурмохаммад „Каталог на персийските ръкописи в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, излязъл от печат през месец февруари 2019 г., широко представен у нас и наличен в Националната ни библиотека, щеше да знае, че персийските речници в Ориенталския отдел съвсем не са два, а близо двадесет. За този каталог докторантът беше осведомен чрез мое писмено становище, депозирано на предварителното обсъждане на дисертацията му. Явно не е счел за важно това сведение. Но проблемът не е само в това. На няколко пъти в дисертацията докторантът се позовава на непълния и направен с грешки „Опис на персийските ръкописи“ от Джамшид Сайяр преди около 50 години. А това по никакъв начин не говори за сериозен академичен подход.

Изводите, които се правят в края на главата, нямат нищо общо с поставената в заглавието научна задача, освен т. 1, от която разбираме, че съществуват 22 издания на „Борхан-е гате“ – само че отново не на ръкописа, съхраняван в Националната библиотека.

Глава втора. Самото ѝ заглавие предполага избраният текст на „Борхан-е гате“ да бъде съпоставен със същите текстове на две от изданията на речника – тези от Калкута и от Техеран. И за да можем да се уверим в коректността и точността на направения сравнителен текстологичен анализ, би следвало да имаме пред нас избраните текстове и на трите издания. Нищо подобно! Текст на „Борхан-е гате“ от Калкута липсва в дисертационния труд. Текст на „Борхан-е гате“, съхраняван в Националната библиотека, също не фигурира в представената разработка. В нея има само част от критическо издание на речника, но не е обяснено кое точно е това издание. И върху това издание, а не върху изследвания ръкопис, се прави сравнителният текстологичен анализ. Бих окачествил този факт като опит за подвеждане, което е в пълен разрез с научната и професионална етика. За да се убедим, че в дисертационния труд оригиналният текст на „Борхан-е гате“, съхраняван в Националната библиотека, липсва, а на негово място е поставен текст от някое от критическите издания на „Борхан-е гате“, достатъчно е да сравним текста, заложен в дисертацията, и текста на речника, съхраняван в Националната библиотека. За

ползващите арабо-персийската графика това няма да е никак трудно. За онагледяване на това мое твърдение прилагам допълнителен файл със страниците от „нашия“ „Борхан-егате“, които всъщност би трябвало да се изследват.

И друго. Използвайки друг критически текст, а не съхранявания ръкопис в Националната библиотека, докторантът не е успял да разбере, че на първи лист, втори ред от ръкописа в Националната библиотека думата مرزبوم „марзбум“ е написана в дублетната ѝ форма, без буквата و „вав“/„уау“ в средата. Докато в дисертацията присъства с буквата „вав“/„уау“ – مرزوبوم „марзобум“. И съответно не го е отразил. Пак на първи лист, трети ред докторантът е пропуснал да забележи, че به نام او е изписано слято – بنام او , и отново не го е отразил. В изданието на Томас Рубак също е изписано слято. А иначе докторантът обръща особено внимание на слятото и разделено писане (бел. под линия №349, №350, №362, №363, №364, №365, №366, №367 и още много пъти). На л. 3б, ред 11 от ръкописа в Националната библиотека липсва съюзът و „ва“ между думите باشد „бошад“ и همچنين „хамченин“, но затова пък присъства в текста от дисертацията. И това е подминато от докторанта. Два реда по-долу – л. 3б, ред 13 между думите ايزد „изад“ и امد „омад“ отново липсва съюзът و „ва“. Но пък стои в текста на дисертацията, без да бъде отбелязано това в бележките под линия. Последната дума на същия ред от „нашия“ ръкопис е شود „шавад“, докато в дисертацията е شد „шод“ – също неотбелязано. На л.ба на цели десет места (р. 1, 4, 7, 8, 9, 11, 16, 20, 22, 23) думата همچو „хамчу“ е изписана само с две точки под буквата چ „ч“, после пък на други седем места на същия лист (р. 1, 3, 4 – два пъти, 8, 10, 13, 19) буквата چ „ч“ е изписана само с една точка, докато в текста на дисертацията всички позиции са написани правилно. Разликата отново не е забелязана. Срещаме и обратния случай – цяла дума в ръкописа от Националната библиотека – همچو „хамчу“ (л.ба, р.1, предпоследната дума), я няма в текста на дисертацията. И също без реакция от страна на докторанта. На л. ба, р. 15 пък в персийския текст на разработката липсват първите две думи и един съюз سوز و سوج („суз“, „ва“, „судж“), които фигурират в ръкописа от Националната библиотека. Това отново не е отбелязано. На л. 6б пак срещаме думата همچو „хамчу“, написана с две точки (р. 1, 2, 3, 15, 19) и с една точка (р.13, 19), но в текста на оригинала те са коригирани, без това да бъде посочено от докторанта. На тази страница на два пъти наблюдаваме същото и при думата همچنين „хамченин“ – „ч“ с две

точки (р.15, 22) и с една точка (р.19) вместо с три. Пак без коментар от докторанта. На л. 6б, р.3 предпоследната дума بجم „беджим“ е пропусната точката под ب. Но в дисертацията тази точка е поставена. И за пореден път това се е изплъзнало от вниманието на докторанта. В ръкописа на Т. Роубак пък на същото място има съвсем друга дума بجم „бехим“, и отново липса на реакция от автора на труда. На л. 16а, р. 4 в ръкописа на „Борхане гате“ от Националната библиотека между следлога را „ра“ и думата بجهه „беджехат“ е поставено наречието نيز „низ“, докато в текста от дисертацията то отсъства. И това също не е забелязано и съответно не е отбелязано от докторанта. На следващия ред отново همچو „хамчу“ е изписана с две точки под буквата „ч“ вместо с три, докато в дисертацията буквата фигурира в правилната си форма. Но това не е посочено. И т.н. и т.н.

Това са само някои от разминаванията между ръкописа от Националната библиотека и текста в дисертацията, които докторантът е пропуснал да отбележи. Има още много други и те могат да бъдат посочени, но едва ли повече е необходимо.

Докторантът не е забелязал и други съществени неща от ръкописа в Националната библиотека. Например, че в края на всеки нечетен лист, извън полето на текста има изписана различна дума. И не е дал никакво обяснение какво означава тя, каква функция изпълнява. Не са обяснени и червените черти над определени думи в текста – нито дума за тях. Докторантът не е забелязал дори, че в „изследвания“ от него ръкопис има размазани места, които са направили текста нечетим, и също не го е отразил в работата си.

Ами обърнатата на 180 градуса бележка от 5 реда извън полето на първи лист? Ако докторантът си беше направил труда да се консултира с наш колега тюрколог-османист, щеше да получи интересна информация за този ръкопис. Но не е сметнал за необходимо. Макар че и сам би могъл да разчете хидронима جیحون „Джейхун“ (другото название на р. Амударя, използвано предимно от арабите) и топонима بلخ „Балх“. И да направи съответните изводи...

От казаното в последните три абзаца следва логичен извод. Явно докторантът не е работил върху ръкописа на „Борхан-е гате“, няма как иначе да се обясни пропускането на толкова много различия в ръкописите. Явно е също, че персийският текст от речника в дисертацията не е нито от ръкописа в Националната библиотека, нито от изданието в

Калкута (1818). Най-вероятно персийският текст е заимстван от някое от критическите издания на речника и приспособен към представената разработка. Съмнявам се силно, че с изданието на Рубак е работено, защото как да разбираме казаното от докторанта още в частта **Съдържание** (с.1) и след това навсякъде повтаряно, че: „Сравнителен текстологичен анализ на ръкописа от НБКМ (БК НБКМ) с факсимилета на двете критически издания (подчертаване – мое) на *Борхан-е кате*: от Калкута, 1818 г. (БК 1818) и от Техеран, 1963 г. (БК 1963)“. Да, петтомното издание на Мохаммад Моин е критическо издание на речника, но това от Калкута на Томас Рубак няма нищо общо с критическите издания. А защо смята обратното докторантът, това остава загатка.

А дали пък докторантът не е изпитал никакви колебания за начина, по който е работил? Може би да, защото как да си обясним внушението му: „Особеностите на арабо-персийската графика позволяват безпроблемно да се четат произведения, написани преди повече от 1000 години, а в случая с „Борхан-е гате“ – преди повече от 400 години“. Аз лично, въпреки натрупаните близо 40 години работа с персийския език, не бих се осмелил да твърдя подобно нещо.

След подобен „изследователски метод“ всички разсъждения за палеографски и текстологичен прочит, за сравнителен текстологичен анализ, за начина на установяване на историята на текста не могат да бъдат приети сериозно. Впрочем обясненията на автора на така представения труд за принципите, върху които стъпва палеографският, текстологичният, сравнително текстологичният прочит, за принципите за установяването на историята на текста се поместват на страница и половина. Кое то вече смятам, че има своето логично обяснение.

Прави много силно впечатление и още нещо. На с. 59 бел. под линия №39 докторантът прави сравнение на част от ръкописа от Националната библиотека с изданието на „Борхан-е гате“ от 1818 г. и с изданието на „Борхан-е гате“ от 1963 г., така както го е заявил в началото на дисертацията си. Но в същата бележка под линия се прави сравнение на тази част от текста и с изданието на „Борхан-е гате“ от 1779 г., и с изданието на „Борхан-е гате“ от 1832 г., и с изданието на „Борхан-е гате“ от 1843 г., и с изданието на „Борхан-е гате“ от 1885 г. Тоест привлечени са за изследване нови четири издания. На с. 60, бел. №45 под линия докторантът отново прави сравнение на част от ръкописа от

Националната библиотека с изданието на „Борхан-е гате“ от 1818 г. и с изданието на „Борхан-е гате“ от 1963 г. И отново са привлечени две нови издания на „Борхан-е гате“ – от 1832 и от 1843. Други бележки с посочване на голям брой допълнително обработени ръкописи и издания на „Борхан-е гате“ са: №39 (7 бр.), №43 (5 бр.), №45 (6 бр.), №54 (5 бр.).

Какво заключение може да се направи? Сравняването на персийски ръкописи и издания, създадени преди толкова време, е особено сложна и трудоемка задача. Дори сравняването да е само между два ръкописа. При наличието на три, задачата се комплицира извънредно много. И за постигането ѝ се изисква голяма концентрация, много време, много търпение и много упоритост. И след като си си поставил амбициозната задача да изследваш два ръкописа и едно издание на един и същи речник, предполага се, че вниманието ти ще е насочено изцяло към тях. Пък и защитата на една докторска дисертация не предполага разгръщането на изследването до такива размери – сравняването на седем ръкописи и издания на един речник, макар и само на част от текста им. Тогава поради каква причина се е наложило разширяване на обхвата на изследваните ръкописи и издания? Няма никакво обяснение от автора. И ние не можем да го намерим, освен ако не приемем, че докторантът се е възползвал от чужди съпоставителни изследвания на „Борхан-е гате“, но не ги е посочил.

В същата глава следва превод на първия словник от „Борхан-е гате“, който заема 45 страници (с. 104 – 149). Дума по дума, в азбучен ред според персийската графика ни се предлага значението на всяка една заглавна дума от първия словник на „Борхан-е гате“. Но не става ясно с какво това допринася за постигането на заявената от докторанта научна задача. Не разбираме и защо авторът на дисертацията е решил да ни предложи този превод. Много по-стойностен би бил преводът на уводната част, макар че една докторска дисертация не би могла да бъде защитена единствено въз основа на осъществен в нея превод. Още по-малко когато той не обслужва поставената цел. И нека го кажем направо – с помощта на речник преводът на заглавните думи от словника на „Борхан-е гате“, който докторантът ни предлага, би могъл да бъде направен от всеки студент от втори курс в специалност „Иранистика“.

След превода на словника на „Борхан-е гате“ докторантът решава да направи още една крачка встрани от поставената от самия него задача. И на три страници (с. 149 – 152) сравнява словника на ръкописа в Националната библиотека не със словника на Калкутското издание, не и със словника на Техеранското критическо издание, а със словника на друг речник – „Фарханг-е Гаввас“. Кое е подтикнало докторанта към тази стъпка, какво налага привличането на още един нов речник в изследването, така и не разбираме. И авторът не го обяснява. Поради това оставаме с впечатлението за непоследователност, нелогичност, компилация и хаотичност в неговата работата.

И тук вече сме изправени пред истински парадокс. От една страна, докторантът далеч не е бил прецизен при осъществяването на сравнителен текстологичен анализ на текст от едва 32 страници. Ще видим малко по-долу, че ни предлага и сравнителен лексикографски анализ, съдържащ оскъдните 13 реда за „Борхан-е гате“ от Националната библиотека. От друга, той смело се впуска да изследва нови други пет издания на „Борхан-е кате“, които са далеч извън предмета на настоящото изследване. Кое е повече от показателно...

В края на **Глава втора** ни се предлагат **Изводи** (с. 155 – 156). Но в цялата 155 страница няма такива, тя представлява обикновена статистика за различията в ръкописите на „Борхан-е гате“. А с оглед на това, че докторантът не е работил по ръкописа на „Борхан-е гате“, съхраняван в Националната библиотека, изводите, които прави, вече са компрометирани.

Глава трета. Заглавието ѝ гласи буквално следното: „Сравнителен лексикографски анализ на ръкописа на „Борхан-е гате“ от Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ с факсимилни копия на двете критически издания на „Борхан-е гате“: от Калкута, 1818 г. и от Техеран, 1963 г.“ Нормално е да очакваме лексикографски анализ на трите издания на „Борхан-е гате“.

Какво ни се предлага в действителност? „Борхан-е гате“ от Националната библиотека – лексикографски анализ от 13 реда! (с. 160), „Борхан-е гате“ от Калкута – първо, второ и трето издание (нови две издания! – бел. моя) – лексикографски анализ от 10 страници (с. 160 – 171). „Борхан-е гате“ от Техеран – нула страници, нула реда! Тоест липсва изцяло. Тук коментарът, струва ми се, е излишен.

Заклучението на дисертацията докторантът е разделил на: **Анализът (?!) на резултатите, Изводи от изследването, Приносни моменти.**

В т. 1 от **Анализа на резултатите** няма анализ като такъв, а съобщение за направената лексикографска характеристика на 36 от най-известните тълковни персийски речници.

В т. 2 от **Анализа на резултатите** се изказва съждение, без то да бъде подкрепено с аргументи и действителен анализ. Съждението бих окачествил като декларативно.

В т. 4 от **Анализа на резултатите** се казва буквално следното: „Въз основа на сравнителния лексикографски анализ се установи драстична разлика (ок. 17 пъти) между обема на словниците на ръкописа на БК НБКМ и критическото издание на БК от 1818 г. ..., както и критическото издание на БК на проф. Моин...“ Моят коментар: удивително е, че на докторанта му е бил необходим сравнителен лексикографски анализ, за да установи „драстична“ разлика в обема между посочените словници. Това би могло да бъде установено и с един-единствен поглед.

Изводи от изследването. В тази част от дисертацията е наличен само един извод, който буквално копира т. 4 от **Анализа на резултатите**: „Резултатите от сравнителния текстологичен анализ и сравнителния лексикографски анализ ни дават основание да твърдим, че ръкописът от НБКМ със сигнатура ОР 3197 не е копие на речника БК, а представлява препис-извлечение от словника на фарханга БК“. Мога само да повтора коментара си от предишния абзац. Нищо повече. Тук интересно е друго. Какво дава основание на докторанта да определи първите 16 страници на речника, разделени на девет части (фоеде), като „граматически очерк“? Защо „граматически“ и защо „очерк“? Може би защото на с. 32 ни обяснява, че „Борхан-е гате“ (но не този, който трябва да се изследва), „е разделен на 9 фаеде (части, дялове; очерк)“. Бихме могли да си обясним това с евентуалния небрежен прочит на тези страници или с неразбирането им, или с безкритичното доверяване на чужди думи.

Като цяло изводите в дисертацията са разхвърляни, срещат се на различни места в разработката и се повтарят. Например: с. 5, т. 7 повтаря съдържашото се на с.176, т. 6; с. 6, първи абзац повтаря съдържашото се на с. 175 – 176, т. 5.

Приносни моменти. Поместени са на страница и половина (два реда от с. 174, с. 175 и единадесет реда от с. 176). Какво е залегнало в началото им? Същото, което посочих в последните два абзаца: „Резултатите от сравнителния текстологичен анализ и от сравнителния лексикографски анализ позволяват няколко заключения“. От това разбираме, че за докторанта „приносните моменти“ и „заключенията“ са еквивалентни.

В т. 1 от **Приносни моменти** се повтаря в леко съкратен вид изводът, направен в **Изводи от изследването** (с. 174). Заедно с „граматическия очерк“.

В т. 2 от **Приносни моменти** се констатира, че преписът в „Националната библиотека“ съдържа още един словник. Но установяването на наличието на този словник може ли да бъде определен като приносен момент? Категорично не. Защото, за да бъде определен като такъв, са нужни отговори на доста въпроси. А такива липсват. Липсват каквито и да било проучвания, анализи, изводи и заключения в тази посока.

Т. 3 от **Приносни моменти** буди основателен интерес и при определени условия би могла да се приеме за приносен момент. Защото се заявява убедително, че е установено заглавието на източника, от който е направен преписът на „Борхан-е гате“ от Националната библиотека. Но поне аз не успях да срещна в дисертацията въз основа на какво се прави този извод. Време, място, причини, доказателствен материал, логически съждения и заключения... Всичко това липсва и отново сме изправени пред гола декларация.

В т. 4 от **Приносни моменти** се изразява некоректна претенция, че установяването на точната датировка на ръкописа „Борхан-е гате“ от Националната библиотека се дължи на докторанта. Но преди него тази дата е установена първо от Анка Стоилова, а подир нея, след самостоятелно изследване, от Алиреза Пурмохаммад.

В т. 5 от **Приносни моменти** също се прави некоректна заявка. Защото преди осем месеца (февруари 2019 г.) има публикация по въпроса – споменатият вече „Каталог на персийските ръкописи в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. В каталога единият от двата ръкописа е посочен под №115. Само че не като самостоятелно издание, а като част от сборник, съдържащ подборка от четири различни по тематика заглавия, едното от които е „Логат фарханг фарси бе турки“ („Персийско-турски речник“). Нещо,

което авторът не е могъл да разбере. И нека повторя, докторантът бе надлежно информиран за издаването на каталога. Оставям настрана въпроса, че двата ръкописа, посочени на с. 6 и после в т.5 от **Приносни моменти**, нямат нищо общо с темата на дисертацията.

За т. 6 от **Приносни моменти** ще се позова на написаното от мен в становището ми, депозирано на предварителното обсъждане на дисертацията. Цитирам автора: „За първи път в България е даден кратък обзор на историята на персийските тълковни речници в Индия“. Моят коментар от становището: „Българската наука, и в частност българската иранистика, не се затварят единствено в границите на България. Те отдавна са излезли извън пределите ѝ. И ако се търси научен принос на дадена разработка, то би следвало тя да се измерва и съпоставя с постигнатото и извън България. Кое то в случая не е така“.

Т. 7 от **Приносни моменти** – отново се привлича като довод за приносен момент заглавие, стоящо доста далеч от обявената за изследване тема. Заглавие, оставило повърхностна следа едва върху три страници от дисертацията.

С други думи нито един от посочените от докторанта приносни моменти не може да бъде приет като такъв. Дори авторът да беше работил с оригиналния препис на „Борхан-егате“, съхраняван в Националната библиотека.

Приложения. Недоумение буди, че в **Приложение II** се изброява отново (с промяна на номерацията и добавяне на още пет заглавия) целият списък на речниците, съставени в Индия, залегнал в **Глава I** от с. 15 до с. 51. Това само затвърждава впечатлението за лошо структуриране на дисертацията, за хаотичност в работата, за наличието на пълнежи.

Литература. Списъкът на използваната и цитираната литература съдържа голям брой заглавия. В нея има речници (5 бр.), печатни и литографски издания (11 бр.), справочници (22 бр.), библиотечни каталози (38 бр.), друга цитирана литература (19 бр.) и използвана литература (139 бр.). От начина на структуриране на библиографичния раздел можем да стигнем до извода, че цялата посочена литература преди „друга цитирана литература“ е цитирана. Кое то не е така.

Прави впечатление и друго. Сред посочените от докторанта заглавия има такива, които по никакъв начин не могат да се свържат с темата на дисертацията дори косвено. Някои от тях са: „Музыкална енциклопедия“, Ю. В. Келдыш; „Словарь нумизмата“ Фенглер и др.; „Поэты Турции“, В. С. Гарбузова; *A History of Ottoman poetry*, E. J. Gibb; „Лексика русского языка и принципы ее описания“, П. Н. Денисов; „Свод правил персидской поэзии“, Шамсадин Рази; „История военного искусства“, Е. А. Разин; „Среднеперсидский язык“, В. С. Расторгуева; „Природа Индии“, А. М. Рябчиков; „Современный русский язык“, Христоматия; *A stranger in the City: The poetics of Sabk-e Hindi*, S. R. Faruqi; „История арабской литературы V – начало X века“, И. М. Фильштинский; *Mughal Poetry*, Hadi Hasan; Сб. „Эволюция военного искусства“.

Най-правдоподобният за мен извод е, че докторантът е искал да демонстрира широка обща култура. В случая обаче тази „демонстрация“ не допринесе с нищо за постигането на целите, поставени в научната разработка.

Допълнителни бележки към съдържанието на дисертацията

1. В началото на дисертацията, в частта **Съкращения** буди недоумение включването на общоприети съкращения в българския език. Такива са: *букв.* – буквално; *напр.* – например; *ант.* – антоним; *др.* – други; *гл.* – глагол; *ед.ч.* – единствено число; *сег. вр.* – сегашно време; *мин. вр.* – минало време; *л.* – лице; *мн. ч.* – множествено число; *вж.* – виж; *ост.* – остаряло; *съвр.* – съвременен; *съкр.* – съкратено; *ум.* – умалително; *фиг.* – фигура; *зоол.* – зоология; *см.* – сантиметър; *сл. Хр.* – след Христа. Човек, който е прочел достатъчно научна, художествена, че и техническа литература, би следвало да познава тези съкращения и да не подценява читателя – в случая Катедрения съвет и Научното жури.

Има и дадени на английски език съкращения, но те се използват само на няколко места в дисертацията. В началото ѝ за тях се използва български език, след което при някои речници: № 3, с. 18; № 22, с. 40; №26, с. 43, се използват английски съкращения. Веднага при следващия речник №27, с. 43 отново е предпочетен българският език. При речник № 28, с. 43 – 44 пък се употребяват съкращения и от двата езика. Това за пореден

път говори за липса на последователност в работата, за безкритично ползване на различни каталози, информацията от които не е обработена сериозно и съответно уеднаквена.

Още два детайла за английските съкращения.

На пета позиция в **Съкращения** за английското *in*. е посочено, че на български е „инча“ (с. 7). Вместо да бъде нечленувано – „инч“.

В края на с. 7 и в началото на с. 8 пък ни се предлагат две различни съкращения на една и съща английска дума: „*lin. – lines* (редове)“, „*ll. – lines* (редове)“. Явна проява на небрежност или?

2. Известно е, че в персийския и в арабския език, както в старогръцкия и в латинския, съществуват дълги и кратки гласни. И това е специфика на тези езици. В персийския дългите гласни имат буквен израз, кратките – не. В таблицата за използваната транслитерация обаче липсва обозначение кои гласни са дълги, кои кратки. А пък срещу персийската буква *ه* „хе“, наречена още „ха-йе гайр-е малфуз“ („непроизносимо „х“), е поставена единствено българската буква „х“ – без обяснение. А че нашето „х“ няма нищо общо с персийското – това навярно според докторанта е незначителна подробност. В таблицата липсва и един важен и често употребим дифтонг – „йе“. И още – защо знакът „хамзе“ е поставен в колоната на съгласните? Какво означава той, как звучи на персийски, а на български? Става ли това ясно от таблицата – не, разбира се. Защо и буквата *ع* „айн“ е в колоната на съгласните? И знакът срещу нея какво означава?... И всичките тези неточности само в една таблица, съдържаща 32 персийски букви и няколко диакритични знака!

3. Неясно е, а и докторантът не го обяснява, поради каква причина на някои от думите в преведения словник е дадена транскрипцията, а на други – не. Има цели страници без транскрибиране, има такива само с по една-две транскрибирани думи.

В дисертационния труд откриваме и други слабости и неточности, които могат да се систематизират по следния начин:

Погрешен понятиен и терминологичен апарат

На с. 3, в **Увода** докторантът пише: „...включването в словника на множество нови думи и словосъчетания от различни области на лексикографско описание...“ – а това са „елементи“ на лексикографско описание, не „области“.

На с. 3 – 4 четем: „**Обект** на изследването е съвкупността от проблеми (запетайката липсва! – бел. моя) свързани с развитието на персийската едноезична лексикография в Индия (нач. на XIII – първата половина на XX век)“ – с оглед съдържанието на работата по-точно е да се каже: „Обект на изследването са особеностите в развитието на персийската едноезична лексикография в Индия...“. Защото по този начин се е сложил пътят на това развитие, а „проблемите“ предполагат изследване в съвсем друга насока.

На с. 10 докторантът ни представя **Таблица** на използваната транслитерация. На с. 162 също говори за транслитерация. Още на с. 5 обаче авторът обяснява вече за „транскрипция“: „Особеностите на изследването наложиха предварително уточняване на използвания терминологичен апарат и прецизиране на **техническия инструментариум** (съкращения, абривиатури и транскрипция)“. (Болдираният текст е на автора – бел. моя.) На с. 159 също става дума за „транскрипция“. От което следва да заключим, че докторантът не се е справил с „предварителното уточняване на използвания терминологичен апарат“, че за него понятията „транскрипция“ и „транслитерация“ не са много ясни.

На няколко пъти (с. 12, с. 16, с. 51, с. 55) докторантът употребява съчетанието „писатели и поети“. Всъщност понятието „писател“ включва други две понятия: „поет“ и „прозаик“.

На с. 13 докторантът твърди: „...притежавали ярка литературна дарба и са оставили стойностни поетични и прозаични произведения...“. На с. 42 отново срещаме: „използва стотина поетични сборника“ – вместо „поетически“. На с. 48 се споменава „първият стих (месра) от стихотворен или прозаичен цитат“. Явно той не прави разлика между „поетични“ и „поетически“, между „прозаични“ и „прозаически“.

На с. 13 е употребено несъществуващото понятие „староиранска лексика“. Тя е или „древноиранска“, или „средноиранска“, или „новоиранска“.

На с. 14 четем: „... когато с идването на мюсюлманите в Индия...“ – от което съдим, че докторантът не прави разлика между етническо име и религиозна принадлежност. Защото не идват „мюсюлмани“, а племена/народи с ислямско вероизповедание.

На с. 14 – „...хинду по религиозна принадлежност“, пак там – „много хинду, желаещи да постъпят на държавна служба...“, с. 21 – „... а в много случаи са дадени техните хиндави еквиваленти“, с. 22 същото – „хиндави диалекти“, с. 29 – „преведен на хиндустани“ и „хиндустани превода“ (пак там), с. 130 – „пояс, носен от огнепоклонниците и хинду“. Докторантът явно не знае, че вместо употребяваните от него термини в българския език се използват други.

На с. 15 срещаме: „...с установено или не наличие на елементи с авторска лексикография“. Коментар: всяка книга, всеки ръкопис има автор, освен колективните устни предания, саги и други подобни. Първите речници – глосарите, са анонимни, по-късно се подписва съставителят-автор.

На с. 20, бел. № 5 под линия ни се представя понятието „аруз“, но в края на обяснението четем: „класическа арабска квантитативна прозодична система, основана на редуването на дълги и кратки срички“ – в действителност няма как да се приложи понятието „сричка“ нито за арабската, нито за персийската поезия (има от векове наложили се понятия като „арабски аруз“ и „персийски аруз“), можем да говорим единствено за стъпки, за дълги и кратки стъпки. Заради наличието на същите тези кратки и дълги гласни.

На с. 35 четем: „...въпреки че те не са използвани в класическата новоперсийска поезия и проза“. Тук неправомерно се смесват две понятия – „класическа персийска поезия и проза“ и „новоперсийска“. Всъщност когато говорим за персийската класическа поезия, никога не я определяме като „новоперсийска“. Като новоперсийски се характеризира само третият етап от развитието на персийския език – новоперсийският, на който е написана класическата поезия. А ако кажем „новоперсийска поезия и проза“, ще разбираме литературата на новото време, на нашето съвремие.

С. 50: „Произношението е дадено посредством авестийската писменост, като при наличието на различни произносители варианти...“. Не знам как да коментирам „произносители варианти“, освен като колоритна новост в българския език.

С. 158, позиция 6: „...съвместяване в речника на съвременния литературен език с другите стилистични и времеви лексикални пластове...“ Явно на докторанта му е убягнал правилният термин, който е „сътнасяне“, а не „съвместяване“.

Непознаване на персийската граматиката

Още в началото на дисертацията (с. 6) авторът заявява, че е открил заглавията на други две лексикографски съчинения, второто от които го именува „Логат-е данестан“. И с това свидетелства, че не знае кога и как в персийския език се употребява изафетна конструкция. Защото заглавието е „Логат данестан“.

На с. 8, в частта **Съкращения** има две съкращения, интерпретирани от докторанта така: „*OMB* – основа за миналото време на глагола“ и „*OCB* – основа за сегашното време на глагола“. Което показва познанията на докторанта в областта на персийската граматика. Защото още на с. 33 от Учебника по персийски език за първи курс за българските студенти е посочено, че двете основи на глагола се наричат: „сегашна основа на глагола“ и „минала основа на глагола“. И двете се използват за образуването на различните глаголни времена в персийския език, а не са предназначени само „за сегашното време“ и „за миналото време“ на глагола.

Дисертацията гъмжи от погрешно изписани персийски имена и названия на книги: Фахр ал-Дин (с. 16) – вместо Фахр ад-Дин; Бадр ал-Дин Ебрахим (с. 19) – вместо Бадр ад-Дин; султан Ала ал-Дин Хилджи (с. 21) – вместо султан Ала ад-Дин Хилджи; Насир ал-Дин Халджи (с. 21) – вместо Насер ад-Дин (и двете части на думата са сгрешени); „Тохват ал-Саадат“ (с. 23 – среща се на няколко места) – вместо „Тохват ас-Саадат“; Шейх Зийа ал-Дин Мохаммад (с. 23) – вместо Шейх Зийа ад-Дин Мохаммад; Ахмад ал-Азиз ал-Наети (с. 23) – вместо Ахмад ал-Азиз ан-Наети; „Лесан ал-шоара“ (с. 25) – вместо Лесан аш-шоара; Захир ал-Дин Фариаби (с. 25) – вместо Захир ад-Дин Фарйаби (второто и третото име са сгрешени); Абд ол-Рахим (с. 26) – вместо Абд ор-Рахим; „Естелах ал-шоара“ (с. 26) – вместо „Естелах аш-шоара“; „Лесан ал-шоара“ (с. 26) – вместо „Лесан аш-шоара“; Мир Джамал ал-Дин Хосайн (с. 29) – вместо Мир Джамал ад-Дин Хосайн; Шамс ал-Дин ебн Бадр ал-Дин-еЧешти (с. 34) – вместо Шамс ад-Дин ибн Бадр ад-Дин-е Чешти (името е сгрешено в три позиции – „ебн“ досега бе изписвано като „ибн“); „Фарханг-е Маджд ал-

дин Коуси“ (с. 43) – вместо „Фарханг-е Маджд ад-Дин Коуси; „Мосталахат ал-шоара“ (с. 43) – вместо Мосталахат аш-шоара“; „Несаб ал-себийан“ (с. 43) – вместо „Несаб ас-себийан“; Мохаммад Гиас ал-Дин (с. 46) – вместо Мохаммад Гиас ад-Дин; Ахмад ал-Азиз ал-Наети (с. 49) – вместо Ахмад ал-Азиз ан-Наети; името на предпоследната монархическа династия на Каджарите (с. 50) също е погрешно изписано, защото на персийски името започна с ق „гаф“ – Гаджарите... А в текста се срещат и граматически правилно изписани имена като: Насираддин (с. 41), но с грешка при обозначаването на краткия звук „е“ – вместо Насираддин трябва да е Насераддин; Мохаммад Падшах бен Голам Мохиаддин (с. 47) – правилно изписване на Мохиаддин, но „бен“ трябва да бъде „ибн“; Шамс ад-Дин (с. 207) – с малко тире, но правилно изписване. Въпрос на избор е дали да бъде слято изписано името или полуслято, но трябва да бъде уеднаквено навсякъде.

Какво показват всички тези примери? Че докторантът не познава арабските елементи в персийския език, не знае кои са лунните и кои са слънчевите букви в арабската графика, които са неразделна част от персийската граматика, за него те са неразпознаваеми. Странно е и друго. Нима докторантът не е чел на български език за Насреддин ходжа, нима не е чувал името на един от тримата велики мистици в персийската класическа литература Джелаледдин Руми (в следващия абзац ще разберем, че явно не го е чувал) или името на най-тачения персийски поет Шамседдин Хафез Ширази? Тогава сигурно щеше да се замисли как се изписват персийските имена на български език. А творчеството на последните двама се изучава от студентите иранисти в трети курс.

Че докторантът не е запознат с персийските имена говорят и други показателни грешки. На два пъти (с. 33 и с. 51) той съкращава името на автора на „Духовното масневи“ на персите Руми на Рум, като по този начин известното по целия свят съчинение „Маснави-йе Руми“ („Масневито на Руми“) става „Маснави-йе Рум“ и му придава съвсем друго значение („Византийското Масневи“). На с. 34 пък името Мохаммад е изписано с „у“ – Мухаммад, същата грешка се среща ред по-долу, където вместо „Болгари“ е написано „Булгари“. Причината е, че името и етнонимът на персийски се пишат без буквата و „вав“/„уау“, обозначаваща дългия гласен звук „у“, което означава, че трябва да използваме българското „о“, с което се маркира краткият гласен звук „о“ в персийския език.

С още по-фрапантен случай се сблъскваме на с. 49. Там докторантът изписва името Незам в руската му падежна форма – Низама, „Фарганг-е Незам (Речник, посветен на Низама)“. На руски името се изписва с „и“ – „Низам“, но буквата „и“ не присъства в персийското изписване на името, затова трябва да го изписваме с буквата „е“, обозначаваща краткия гласен звук „е“ – „Незам“. А добавеният гласен звук „а“ в края на името е окончание за именителен и родителен падеж в руския език. Явно докторантът сляпо се е доверил на източниците, които е ползвал, без да знае персийското звучене на името, без да може да въведе единен принцип при изписването на имената.

Когато се обсъждаше проектът на дисертацията при зачисляването на докторанта, отбелязах множеството руски изрази, русизми и падежни форми, присъстващи в работата му. Наистина по-голямата част сега са премахнати, но част от тях са останали, както е горният случай. Ще посоча и друг пример. На с. 156 срещаме „приписани“ със значение на „добавени“. Не е избегнат и друг русизъм: „се счита“ (с. 3, 34, 169).

Приноси в обогатяването на персийската граматиката

На с. 30 докторантът вече дава своя принос в обогатяването на персийската граматика! Той открива в нея ново, несъществуващо досега наклонение: „пожелателно“. Цитирам: „... нека бъде! (от бад – да бъде, пожелателна форма на глагола – *бивам, съм*)“.

На с. 46 докторантът също бележи принос. Той обявява използването на арабско множествено число, образуващо се чрез вътрешна флексия, при персийските думи за погрешно. Навярно без да знае, че огромен брой персийски думи образуват мн.ч. както посредством персийски и арабски суфикси, така и с помощта на „джам-е шекасте“ („пречупено мн.ч.“), което е другото название на мн.ч. чрез вътрешна флексия.

На с. 104, позиция 1 докторантът твърди, че $\bar{ا}$ „алеф“ е „сегашната основа на г-ла вървя“. Не коментирам съкратената форма на глагола. Ще кажа обаче, че този алеф е сегашна основа на друг глагол – „идвам“. А в персийския език има съвсем друг глагол за „вървя“ – той е رفتن („рафтан“) и е с друга сегашна основа – رو („рау“/„рав“). Ако приемем този пример за незнание на езика, то втората част от обяснението няма как да не я отчетем като пореден принос в граматиката. В позиция 1, б) се казва следното: „неговата заповедна форма: Върви!“. Първо, докторантът явно открива нова „заповедна форма“ в

персийския език. Второ, той сочи, че повелителната форма на глагола „идвам“ може да се образува само от сегашната основа на глагола ۱ „алеф“ – без наставката به „бе“ и без задължителното в този случай добавяне на звука ى „и“ – بيا ела! Което съвсем не е така.

На с. 109 докторантът обяснява, че „барджах“ е съкратено от глагола „барджахидан“ („скачам“). Първо, в персийския език се прибегва до съкращаване на думи, но тогава се посочва само първата буква на думата. Второ, пред докторанта не стои никакво съкращение, такова не може да има, а повелителната форма на персийския глагол „скачам“, тоест „скачай!“

На с. 144, позиция 16 ни се обясняват двете значения на думата نخست . Второто значение – добре. Но първото отново показва познанията на докторанта в персийския език. Защото персийският глагол خواستن „хостан“ („искам“) се пише с буквите „вав/уау“ و ۱ след нея. И за да напишем на персийски „той не желаше“, трябва да използваме отново тези букви نخواست .

Стил на автора

Характерен за стила на докторанта е стремежът към помпозност, усложненост, наукообразност. Още в самото заглавие използването на персийската дума „фарханг“ (в значение „речник“) насочва вниманието в тази насока. Защо е предпочетена чуждицата пред българското ѝ съответствие? Най-вероятно именно поради посочения горе стремеж. При това тази дума не се среща само в заглавието, тя е навсякъде в дисертацията, като измества хубавата българска дума „речник“, оставяйки впечатлението, че е термин за персийските тълковни речници. А в персийския език с думата „фарханг“ се обозначават всички видове речници: тълковни, фразеологични, етимологични, синонимни, двуезични, технически, диалектни... Думата означава и „култура“.

Стремежът към наукоподобност се подчертава и от факта, че навсякъде, където докторантът споменава различни части на речниците, той ги придружава и с персийския им еквивалент. Например „встъпление“ („могаддеме“), „част“ („бахш“) – (а трябва да бъде „раздел“ – бел. моя), „глава“ („баб“, „гуне“, „гофтар“), „дял“ („фасл“, „гесм“), „част“ („бахре“)... Придружава ги без изключение до самия край на разработката. И за разнообразие, понякога в пълен разнобой, поставя персийската дума в скоби: „дяловете

(фасл)“ (с. 20), понякога я отделя само с тире: „два дяла – гесм“ (с. 22), понякога се предлага и тире, и скоби: „дялове – (фасл)“ (с. 28). Или пък ако българската дума е в мн.ч., то персийската е поставена в ед.ч. – „глава (баб)“, „главите (баб)“, „дяловете (фасл)“ с. 20; „два дяла – гесм“ (с. 22). В дисертацията обаче има и съгласуване на думите по число „инфинитиви – масодир“ (с. 40). Което ще рече, че отново сме изправени пред непоследователност, пред липсата на единен критерий при разработката на темата, пред отсъствието на самовзискателност. В подкрепа на заключението, че докторантът, съзнателно или не, се стреми към усложняване на текста, ще посоча, че понякога в дисертацията се предлага и само персийската дума – за подсилване на „научния изказ“ (с. 23)...

Пример за неуместна приповдигнатост, прикриваща липсата на изкристализирала мисъл, е следната декларация: „Актуалността на темата на дисертацията се предопределя от авторитета и значимостта на този изключителен лексикографски труд за тълкуването и популяризирането на шедьоврите на иранската култура през вековете“ (с. 4). При това докторантът говори не за „Борхан-е гате“, съхраняван в Националната библиотека, а за неговия пълен вариант.

Пример за лишеност от съдържание, за помпозност и шаблонност е следното изречение: „Не на последно място като предпоставка е и подхранващото този стремеж непресъхващо преклонение пред словесното изящество, постиженията и авторитета на творбите на поети, писатели и учени-енциклопедисти от предходните епохи, добили през вековете статута на еталон“ (с. 51).

Подобни на горните две словоизлияния се срещат и на други места в дисертацията.

Слабост на разработката в стилово отношение е, че докторантът понякога използва минало преразказно време, вместо сегашно историческо, което няма как да не остави впечатление за разностилие, за липса на собствен критически поглед върху текста.

А как да разбирате обяснението на значението на персийската дума جا „място“, съчетано с обяснение на смисъла ѝ и на езика хинди, освен с желанието за демонстрация на широки езикови познания (с. 116)?! Но доближава ли го това до поставената цел?

Разнобой срещахме и в принципа на транскрибиране на персийската лексика. На някои места тя е предадена със североизточното ѝ произношение (дари и таджики), на

други с югозападното (фарси). Обяснението на докторанта е, че използва дари произношението на персийските думи, защото е по-близко до „индийското“, но няма обяснение защо после се връща към фарси произношението. А и защо, след като търси произношението на персийските думи в посока югоизток, заглавията на речниците, съставени в Индия, са с произношение на фарси? Изводът, който се налага, е, че дезориентираността е закономерност в така предложената дисертация. Преповеряването на други автори – също.

На с. 156 се натъкваме и на несъгласуване по род: „...под №31 се намира препис на БК от 1798-98 г., състояща се...“

Разнобой има и при използването на патронимическото име „ибн“ (със значение на „син“, доближава се до нашето бащино име). В дисертацията то се среща 3 пъти, но ще го видим и в диалектните му форми: „бен“ – 13 пъти, „бин“ – 3 пъти.

Неиздържани съждения и изводи

В дисертацията на места се срещат удивителни със своята неподплатеност изводи. Например:

На с. 5 докторантът заявява: „Научна новост в дисертацията е решението към персийски лексикографски труд да се подходи със средствата на текстологичния анализ“. Смятам, че това съвсем не е научна новост и че докторантът съвсем не е първият, който използва текстологичния анализ.

На с. 9, в частта **Абревиатури и обозначения**, на четвърти ред четем: „насталиг-е шекасте“, на с. 38, последен ред и с. 42, втори ред отгоре – „насталиг с елементи на шекасте“. От тук следва да разбираме, че има смесване на тези два калиграфски стила. Кое то съвсем не е така. Дори когато един ръкопис се изпълнява от двама или трима калиграфи, те използват един и същ стил, който естествено носи белезите на почерка на отделния майстор. Но е неправдоподобно в един ръкопис да се използват два почерка. А когато докторантът възприема спецификата на изписването на някои букви (като ﺥ „нун“ например) като стил „шекасте“, това говори за познанията му в сферата на персийската калиграфия. За тези познания говори и бел. №44, с. 60, в която ни убеждава, че написаното на първи ред на същата страница и оцветено в охра е в стил „шекасте“. Повече

от очевидно е, че докторантът никога не е виждал „хат-е шекасте“ („почерк шекасте“). И затова така упорито ни налага своята невярна представа.

На с. 57: „... европейската хартия, върху която е изписан преписът на „Борхан-егате“, предполага вероятност да е създаден в Европейската част на империята“. Подминавам без коментар съчетанието „предполага вероятност“, за стила на автора вече стана въпрос. Но в този случай явно докторантът не знае за движението на видовете хартия по различните континенти. Не знае, че още през XI век в Персия е имало 17 вида хартия, в това число и от Европа. Поради това много лековато прави заключението, че ако една хартия е европейска, то преписите върху нея подсказват къде са направени.

Фактологически грешки

На с. 4, предпоследния абзац срещахме следното твърдение: „... „Борхан-егате“ ... е може би най-популярният персийски тълковен речник...“ За да твърди подобно нещо, дори и с „може би“, докторантът явно не се е запознал с шесттомния тълковен речник на Мохаммад Моин, нито пък с осемнадесеттомния тълковен речник на Али Акбар Деххода.

На с. 11, първи абзац на **Глава първа** се посочва, че Бабур е далечен потомък на Чингиз хан и на Тимур. А в началото на следващия абзац се твърди, че основателите на държавата на Великите моголи са тюрки по произход. Това противоречи на здравата логика и ще рече, че Чингиз хан и Тимур са тюрки, което не е така, те са монголи.

На с. 25, бел. под линия №15 се казва: „Шест малки по обем произведения от първия персийски поет-мистик Санаи“. Това не е вярно! Преди Санаи в персийската поезия има неколцина други поети-мистици. Докторантът явно не знае основни имена и периоди в персийската мистика. И не е чувал името на Баба Тахер Урян (988 – 1033), на теоретика на персийския мистицизъм и основоположник на мистическата поезия и проза на персийски език Абу Абдоллах Ансари (1006 – 1088). А това, че Санаи е един от тримата „Велики суфити“ в персийската литература, е друг въпрос.

Непрецизирани изкази, шаблони и декларации

В дисертацията на доста места се срещат изрази от рода на:

„БК 1962 – Борхан-е гате; печатно издание в един том, сверено „с най-точните и авторитетни печатни и ръкописни образци...“ (с. 9). Първо, кой го твърди това, къде? Второ, защо „образци“, а не „оригинали“ или просто „ръкописи“? На лош превод ли се натъкваме?

„При подобно допускане вторият период (по Блохман) може да се смята за период на разцвет“ (с. 15).

„Произношението на заглавните думи е дадено описателно“ (с. 24). Любопитно е как едно произношение може да се предаде описателно!

„... смесване на думите от думите от арабски и тюркски произход със същинските персийски, без посочен произход...“ (с. 37).

„Речникът включва лексика от произведения на класическите персийски поети...“ Очевидно е, че „класическите“ не бива да се членува, защото няма как да се включи лексика от „всичките класически персийски поети“ (с. 46).

„При транслитерацията сме се придържали към съвременното книжовно персийско произношение, утвърдено в Ислямска република Иран“ (с.162).

Пунктуационни, граматически, правописни и технически грешки

На персийски език „Борхан-е гате“ се изписва така: برهان قاطع – следователно първата буква от лявата част на името, пада се от дясната ѝ част, трябва да я изпишем с българската „г“. Авторът е предпочел да използва за обозначаването на този нетипичен за българския език звук българското „к“ с точка отдолу. Добре, така е преценил. Но още в **Съдържанието** (с. 2) четири пъти срещаме „кате“ изписано с българското „к“ без точка. Ще го срещнем в тялото на дисертацията също без точка.

Основна слабост на разработката е честото пропускане на пълния член, особено когато не е в началото на изречението (с. 14, 89, бел. №303; 100, бел. №405, 154 – два пъти, 175). И ако се върнем към погрешното членуване на „инч“ (с. 7), на „класическите персийски поети“ (с. 46), на „правописа“ (с. 161), на „Анализът на резултатите“ (с. 172), ще затвърдим окончателно впечатлението, че докторантът има сериозен проблем и с членуването в българския език.

Пунктуацията на дисертацията също търпи сериозна критика. С невъоръжено око се откриват множество пропуски на запетаи. Те са буквално навсякъде, поради което ще посоча само няколко примери: с. 3, 57, 159, 168 – липсват две запетаи, 169, 170...

В бел. №1 на с. 13 понятието „тахаллос“ е обяснено под линия в скоби. На с. 37 същото понятие е обяснено в бел № 23.

В цялата дисертация тирето между годините не е отделено с интервал от тях. Среща се и залепено голямо тире до някоя дума (с. 43, 44). Има и неправилно използване на малки и големи тирета (с. 51 – на два пъти, 163).

На три пъти „Шараф-наме“ е изписано слято (с. 20, 24, 40), в останалите случаи по правилния начин – полуслято.

На с. 24 докторантът твърди: „Всяка глава (баб) се състои от три дяла (фасл), всичките подредени по последната, 1-вата, 2-та и т.н. буква на думата.“ Интересен е изборът на докторанта да членува по различен начин първата и втората буква – „1-вата“, „2-та“. При това членуваните форми са една след друга!

На с. 45 се обяснява в скоби какво е ОСВ, а то е обяснено (макар и погрешно) в частта **Съкращения** в началото.

На последните два реда от с. 45 – значенията на две думи в скоби са дадени различно – с тире и без тире: (букв. – съд, кораб) и (букв. котва).

На с. 52 отново се сблъскваме с неправилна употреба на полуслято писане. Вместо „Хусрев-беговата библиотека“ докторантът е сметнал за правилно „Хусрев беговата библиотека“.

На с. 87, бел. № 2 докторантът обърква правописа на думата „мирис“ с този на „миризма“. И затова ни предлага нов правопис – „мириз“.

На с. 149 – втори абзац, съкращението на Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ – НБКМ, е станало НВКМ.

На с. 156 четем дума с излишно „и кратко“: „...неизбежните случай на дитография“.

На с. 175, пети ред – „... което по същество представя“ вместо „представява“.

Към всичко казано дотук следва да прибавя и един съществен, но обезсърчителен за работата факт. Направих си труда да преброя каква част от текста на дисертацията е всъщност авторство на самия докторант. Не успях да стигна и до тридесетина страници...

Заключение

След всички изброени недостатъци на така представената дисертация отговорът на това, дали са постигнати залегналите в *Закона за развитието на академичния състав в Република България* и в *Правилника на СУ „Св. Климент Охридски“* изисквания за придобиване на образователната и научната степен „Доктор“, не може да бъде друг, освен отрицателен. Трудът не съдържа научни и научноприложими резултати, представляващи оригинален принос в науката. Кандидатът не притежава задълбочени теоретични познания по съответната специалност. В дисертацията се откриват множество слабости и грешки както в българския език, така и в персийския език и граматика, което говори за езиковата култура на автора ѝ. Уменията, които демонстрира докторантът, са основно две: 1. способност безкритично да компилира; 2. склонност към подвеждане посредством използването на текст, различен от този на изследвания ръкопис.

Съзнателно се ограничавах да привеждам повече примери в подкрепа на горните си твърдения. Не е възможно в обема на една рецензия, дори и толкова раздут, да се посочат всички недостатъци в представената работа. Съзнавам, че надхвърлих значително допустимия обем, но съм твърдо уверен, че една отрицателна рецензия следва да бъде придружена със солиден доказателствен материал.

По въпроса дали има наличие на плагиатство в представената дисертация. Не мога да се произнеса, защото, поне засега, не успях да открия източника, от който смятам, че е заимстван персийският критически текст в работата.

Липсва декларация за оригиналност, каквато се изисква според член 64, ал. 2 от *Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“*, изменен и допълнен с решение на Академичния съвет от 17.07.2019 г.

Убедено смятам, че така представената разработка не притежава необходимите достойнства на един дисертационен труд, поради което препоръчвам на уважаемото Научно жури да не присъди на докторанта Марио Аппен образователната и научната степен „Доктор“!

Проф. д-р Иво Панов

04.10.2019

اما نکته نفاست سخن می رانند در مخرج اول و ذال را
نشانند ماقبل وی از سکن جزوای بود و است
دیگر نه ذال می خوانند یعنی در کلمه که واقع شود اگر
پیش از آن یکی از حروف علقه باشد که او و الف و
بای حطر است و در آن حرف سکن ذال نقطه دار
است و الا ذال جنبه که از زیر سینه گرفته اند شش
دست است این چنین بدینصورت نمودند از جهت توجیه همان
جهان اختر و ذه کس چون توجیهی نه هست و خاصه بود
که فایده را شنود مینوایم خورده پس درین حدیث حرف
اختر کلمه و تینموزد افزوز بود که فارسی است ذال نقطه
دار است همچو این حرف و فایده که در او باشد و دید
و شنید و نیز اگر در ماقبل آن حرف دیگر باشد در آن حرف
مخبر بود هم ذال نقطه دار آمانند ایند آمده و شود
و امثال آنه و بیاید دانست که چهارم صیغه از ماضی
و مضارع نیز در بیان شد اول است و پنجم شش صیغه
آوردیم اول از اند و شش صیغه مؤنث و دو صیغه مذکر
را در آن واح اند چه نیز و ایشان هم جزو مفرد زبان است
در شش جمع مانده و آنرا از صیغه مفرد و مؤنث
یکبار احتصا کرده اند و در صیغه جمع تکلم و مع الفیرا
بجای خود نگذاشته اند پس در صورتی که حرف سکن از
سسه و چهارم بیست و چهارم احتصا یافته باشد
و چهارم صیغه شش صیغه دلیل و اضع است بر
ایک و احتصا ر این زبان چنانچه فرمودند اند خیر
الکلام

الکلام ماقبل و دان و هر یک از صیغه های مذکور را احتصا
باشد اما علامت ماضی مفرد نامی قرینت و ذال بعد
باشد که در آخر کلمه آید همچو رفت و گفت و شنید
و آمد و امثال اینها و علامت مضارع ذال بعد است
همچو می آید و می رود و می گوید و می شنود و علامت
اسم فاعل نون و ذال و هاء باشد که در آخر کلمه آید
همچو خوانند و گویند و شنوده و علامت اسم مفعول
در قسم است که هاء است که در آخر لفظ ماضی اخراست
همچو رفت و گفت و آمده و شنیده و دیگری لفظ شده
باشد ایجابی کلمه کنند همچو در خواسته و بداشده
و زخم شده و گرفته شده و آفتاب شده است که هاء
لاحق آن شده است و مفعول آن که دیده بود همچو کما مفعول
پیش از آن علامت مذکور باشد ایجاب لفظ نیز و جز و کس
و امثال آن آید همچو کس نیز و خیمه و ز و سو و کس
و علامت اسم مکان گاه و کس باشد همچو مکان و خیمه گاه
و بار که و خوا کس و علامت اسم زمان روزگار و
هنگام باشد همچو روزگار و هنگام پیری و هنگام
اسمائی است در آن سه هم مفرد جمع می باشد
همچو و اینها و ان دانان اما اولی را که او و
ایشان باشد بعد وی العقلی اطلاق کنند و در جمیع
را که آن دانان بود بنفیر چون العقل و و علامت
اصح حاضر بای ایجاب است که با اول کلمه در آورند
همچو کوه و شنود و کوه و زمین و تنه می همچو کوه و شنود

3

و مباد و مره و آد و تشبیه در فارسی چون و مانند و آسا
و غیر اینست که اخرا الفاظ در هر چه روی چو ماه و موی
سنگل کسا و قدر و مانند و اگر میان دو چیز آنگاه دور
کیف باشد از این است میگویند و اگر در اضافیه
باشد مناسب است و اگر در شکل باشد مثل کلمت و اگر
در وضع باشد موازاة و اگر در اطراف باشد مطابق
و این همه اعراضند و در فارسی بجهت هر یک لغتی مخصوص
و یک هر چه در صیغه مصدر و فعل ماضی حرفی بود میزند
و خواصیم بصیغه امر و صیغه مضارع و غیر آن تصریف
نماییم آن حرف یک حرف دیگر تبدیل می باشد مثلا اگر در
صیغه مصدر و فعل ماضی حرف حاضر نقطه دار باشد
و خواهد شد که آنرا بصیغه مضارع و امر تبدیل آن خا
تبدیل می یابد نیز ای نقطه همچو از ساختن و سخت که
مصدر و ماضی است خواهد شد که مضارع و امر بنمایند
می سازد و ب ز گویند و همچنین از آن موحش و امحش
می آموزد و بیاموزه و از امین تن و امینت می آموزد و بیاموزد
و از او بخشن می وینزد و از آفرختن می افزارد و از
شناختن و شناخت می شناسد و شناسد و شناسد
بسیب فریب بخش از او پس همچو ایاز و ایسر و آصحنای
و شناختن و کجایی است و بعضی گویند از سر باب
نیست و چون فرود ختن باشد که بود و متا روشن کرد و بیع
مکود و همچنین هر ختن می ختن جا و هر شلیخ شلیخ
بس از فرود ختن یعنی روشن کردن می فرود و از فرود ختن

مخ

بمعنی بیع کردن می فرودند و از ختن بمعنی ختن جا
می زد و از ختن بمعنی ختن شلیخ می فرودند میباید
تاریخ التماس بین الفتن بنمود و یک هر چه که معنی صحت
و ماضی حرف فای سعه فاضل باشد در مضارع امر حرف
بای ایجد و او بدل بشود بواسطه آنکه فارسیان بای ایجد
و او را یک حرف شمر اند و مثال تبدیل فای سعه
بهای یکد همچو بافتن و رفت که مضارع و امر آن می باید
و بیاید آمده است و در خفتن و خفت می خواهد و بخواب
و در کوفتن و کوفت میگوید و در فتن و فتن میزند
میرد و بدینند و مثال تبدیل حرف فایرا و همچو کافتن
و کافت میگوید و در بجا و در سنفتن و سنفت میزند
و نشنو و رفتن و رفت می رود و در باشت و باشت فایرا
طاس سبکی و خفت اند و او کله و شوفتن و روفتن و اگر
در تلفظ اقبل بر حرف نون ضمه و عاقل را با ایض و کذا
اند و اشفتن و رفتن خوانند که جای که در آن منقطع
کنند اشوفتن و رفتن گویند و در سفتن و سفت که
مضارع و امر آن می سند و سفت آمده و نون در برابر
فای افتاد است سبب آنست که چون نون تکسر و تلفظ
می آید و کله نون بر مقدم نمی شود کوبا و برین جای نیز با ایض
مقابل فای باشد و کرفتن و بدین رفتن و نصفتن و الفتن
شاید بمعنی هر خلاف قیاس است چه مضارع و امر آن کرفتن
می کرد و بگردانند رفتن می پذیرد و بهدرا آمده است
و نصفتن و الفتن صیغه امر مستقل ندارد و یک هر چه

4

در معنی مصدری و ماضی حرف نشین نقطه دار باشد و ما
 قبل از الف بود در مضارع و ام و غیر آن بحرف کای
 به نقطه تبدیل می باید همچو رکاشتم و کاشتم و کاشتم
 و کجا و و در به و داشتند و به داشت می بردار و
 بهر دار و در انباشتم و انباشتمی انباشت و بهینار
 و افراشتم در اصل افراشتم و آن در مضارع و ام
 بهر از نقطه دار تبدیل می باید در **بیم** و **برین** چهار کلمه
 جستن بفتح جیم و رستن بفتح راء قریب است و کاشتم
 و کاشتم باشد پس که در معنی مصدر و ماضی است
 در مضارع و ام حرف صا هر دو تبدیل می باید همچو
 جستم و هست که مضارع و امر آن می چید و یک تبدیل
 و رستن و رست را می رهد و سته و خواست و خوا
 خواست را می خواهد و بخواه و کاشتم و کاشتم
 را می گاهد و بگناه و در **بیم** چند کلمه که بهر استن
 بصحیح و در نشین بضم راء قریب باشد پس که در معنی
 مصدری و ماضی بود در مضارع و ام و غیره بحرف
 بای حطی بدل میشود همچو در **بیراستن** و **بیراست** را
 به **بیرایده** و **ببیرای** و در **جستن** و **جست** را می چید
 و **ججوی** و در **رستن** را می روید و ...
فائده چهارم
 در بیان کوزه تبدیل هر یک از حرف بیست و چهار
 فارسی بحرف دیگر مانند تبدیل الف بدال ایچک و بای
 حطی همچو بان باین و بدان و بدین و بیکدین و بیکدین
 در این

و در معنی و درین کوزه تبدیل باس ایچک میم و او همچو
 و غنم و ارب و او در ضارب و خوا و دینار و دینار و دینار
 و دینار و تبدیل با بی فارسی بفا همچو سید و سفید و کاش
 و خازن و تبدیل تا قریب است بدال ایچک همچو نغس و
 و دینار و تبدیل بصحیح تا قریب است همچو تراج و تراج
 و سبزی نقطه دار همچو اجاره و سبزی فارسی همچو
 و کوزه و کاش و غیره و کاش و کاش و تبدیل بصحیح فارسی
 بشهر نقطه دار همچو کاش و کاش و کاش و کاش و کاش
 فارسی همچو کاش و کاش و تبدیل باها نقطه دار بهای
 بهر همچو کاش و کاش و کاش نقطه دار همچو کاش و کاش
 و تبدیل با دال ایچک تا قریب است همچو تراج و تراج
 و زلا و زلا و زلا و زلا و زلا و کشت و کشت و کشت
 و کشت و تبدیل با راء نقطه بلام همچو سور و سور
 و کاش و کاش و کاش و تبدیل با راء نقطه دار بصحیح
 سور و سور و سور و سور و سور و سور و سور و سور
 فارسی همچو کاش و کاش و کاش و کاش و کاش و کاش
 و کاش نقطه همچو ایاز و ایاز و تبدیل بصحیح نقطه
 بصحیح فارسی همچو کاش و کاش و کاش و کاش و کاش
 همچو کاش و کاش و کاش و کاش و کاش و کاش و کاش
 تبدیل بصحیح نقطه دار بصحیح به نقطه همچو کاش و کاش
 و کاش و کاش و کاش و کاش و کاش و کاش و کاش
 همچو کاش و کاش و کاش و کاش و کاش و کاش و کاش
 بود و همچو کاش و کاش و کاش و کاش و کاش و کاش و کاش

5

سحر تا کج و در نا کج و بنوع لفظه در سحر کز و کاه و
 ط و غا و قند بل کاف فارسیه سحر کلوه و کلوه و تبدیل
 لام بر ای قرشت سحر ز لود و زود و تبدیل نون بهمیم سحر
 مان و بام و تبدیل او و بیای اجد سحر نوشته و نشسته
 و بیای فارسیه سحر و ام و بام و نفا سحر با و و یانه
 و تبدیل های سحر ز کای خطی سحر هیز و حیز و کجیم
 سحر ماه و کاج و نا کج و نا کج
 فائده پنجم
 در ضمیر بیاید و انست که حرف و کلمات ضمیر بشر
 است سه ازان مفرد است که باشد وان شمس و تا
 قرشت و میم است و سه دیگر مرکب وان نون و
 ال اجد و یای حطل و میم که ند و بد و هم باشد و
 این با یکم هم مصور اسمی مختلفه در آخر کلمات می
 آید و نشین قرشت در آخر اسم فائده ضمیر واحد
 غائب و همد و بمعنی او باشد سحر است و علامت
 و در آخر افعال بمعنی او را باشد سحر میگویند سحر
 و می آرندش و می برندش و تالی قرشت در آخر
 اسم فائده ضمیر حاضر و همد و بمعنی تو باشد سحر است
 و علامت و در آخر افعال بمعنی ترا همی میگویند و می
 اردت و می برت و و روت و کوت که بمعنی از تو
 و ترا که او ترا باشد و میم در اسم و صفات و اشعار
 فائده ضمیر متکلم واحد و بمعنی من باشد
 نرم و کوه هم و عاکم و فاطمه و مردم و رفتم و بوی

به فعل مقدم شود بمعنی مرا شود سحر نرم و او و اسم
 بخشد و کجای سحر از فعل بمعنی مرا می آید سحر در
 نرم از نشین و نیستیم به و ای کسی یعنی در نرم
 از نشین و نیستیم مرا بر و ای کسی و کجای این هم
 محذوف است زنده و بقدره میم که در عبارت سحر
 کفنه میشد و سحر القصد با زکتم و آمد خانه زود
 یعنی با زکتم و آمد و نون و ال اجد در آخر اسم
 و صفات و افعال فائده ضمیر غائب جمع و همد سحر
 مردانند و توان کرد و آمدند و رفتند و بای حطل
 و ال اجد در آخر اسم و صفات و افعال فائده
 معنی ضمیر جمع حاضر مع الیه بخشد سحر استانید و
 توان کرد و آمدید و رفتید و بای و میم در آخر
 اسم و صفات و افعال فائده معنی ضمیر جمع متکلم
 مع الیه بخشد سحر و انیم و فاطمه و آمدیم و رفتیم
 و هر گاه یکی از این نشین بلفظ که آخرش باشد
 میگویند همد معنی مفتوحه بخشد در آید تا همد
 جمع شود و سحر جامه اش و خانه اش و خانه ات و
 کلمات ذات و کفنه ام و شنیده ام و آمده اند
 و رفیده اند و خانه آید و شنیده آید و دانسته ام
 و شنیده ایم و هر گاه خواهند شیخ و ناس قرشت
 که یکی ضمیر واحد غائب و دیگر ضمیر واحد حاضر است
 جمع میگویند که الف و نون در آخر آنها مدسب است
 خواه آن کلمه ها داشته باشد و خواه نداشته باشد

6

سیم خارستان و استیلا و شانه تان و درختان
 و بعضی گویند الف در صفا برسته اصلیت و کجاست
 کثرة استعمال حذف شده است و در وقت
 ضرورت بازان الف را بیاورند و بعضی گویند
 دیگر این که شایسته الف موضوعند و در ترکیب کلمات
 با لفظی که ها دارد و کجاست جمع شدن هر کس که الفی
 در میان آوردند و این قول بهتر است و چون
 کلمه سین و نای فوقانی که از برای ربط و اتصال
 کلمات و در اشعار معجزه مفتوحه در اوقات کجاست
 جمع شدن هر کس که با الف مشرف لفظ مذکور شد
 ذکر آنرا درین جا مناسب دانست نوشتند
 نماید که قضیه خالی از رابطه نمی باشد و تغییر از
 آن بهست و بود و امثال آن میکنند مگر آن که
 کلمه یا بقدر رابطه تمام نماید و لا حقر اسباب
 مقدم سازند همچو خدا رحمت در رحمت و همچو
 منت خدا بر اعز و جل و کمال عفت موجب قریب
 و بشکله اندر شمرند بیمنت یعنی منزه از خوف و کراهت
 حضرت که حرکت با سکون حرف آخر کلمه یا را جمله
 میگویند همچو خدا کریم یعنی خدا اگر کس است و همچو
 خوش و نیک یعنی خوشنیت و نیکست و همچو
 امثال اول که نیم و در جرم سکون نون بجای
 رابطه است و کما را رابطه میکند
 فائده ششم

در بیان حرف غمزه که در اول و اوسط و اواخر کلمات
 کجاست دریافت معانی مخصوصه بسیار در میان
 که الفها بیه که در اول کلمات است در جود که به
 یکی اصلی و دیگری وصله و اصل بر هر قسم است اول
 آنکه به همچو جانش حذف نتواند و همچو اندام دائمی
 و مانند آنکه اگر حذف کنیم بخام و ندام شود و آن
 معنی ندارد و در جرم آنکه چون از حذف سزا زد
 بجای خود بماند همچو استخوان و اقیان که بعد از
 حذف کردن استخوان و فشان بماند و همان معنی
 دارد و وصله است که در اول کلمات که به الف
 موضوع شده باشد در اول و اواخر کلمات در معنی
 آن راه بیاید همچو پرویز و بیداد که چون الفی
 بر اول آنها در آورند ابر و نیزه و ابیداد شود
 بهمان معنی معلوم گردد بر وصله حذف اینها بسبب
 ضرورت شوی بود و الا در حیا و راست احتیاج لازم
 است و آنکه در میان کلمات بود هر پنج نوع
 اول الف باشد که در مقابل حرف اخر فعل در آورند
 آن حرف است یکی کجاست دعای نیک و بد باشد
 همچو و سمننت و صبر او و خرد انکار و ثواب او و
 در اینها از آن باینه نه میده میشود که در افعال
 در اینها از آن باینه نه میده میشود که در افعال
 در اینها از آن باینه نه میده میشود که در افعال
 در اینها از آن باینه نه میده میشود که در افعال
 در اینها از آن باینه نه میده میشود که در افعال

7

با هر دو درت قافیه آید و نه همچو سبک و نه همچو که در
اصل سبک و نه همچو باشد و سبک الفی است که از برای
علاقت نیز ویکی و توانی میان و کلمه را منجی بشر
را آورند همچو خندا خندا و جوشا و غیره و بیست بیشتر
و چهارم الفی است که در میان و کلمه بجهت افاج و معنی
همه و تمام در آورند همچو سراسر و سراسر با معنی همه
و از سرتا بپایه و بیچشمه بمنزله او و عطف است
همچو کجا بوی و کجا جو که آن کلمه و بوی و کلمه دو
باشد و آیین الف بجز این و جاب نظر نشاء است
و آلفی که در احوال کلمات لاحق کنند بشرت و غسست
اول الف باشد است و آن حرف بود یکی ندا همچو
شها و شهر یارا و سراسر و آو و دیگری بمنزله
نداست همچو برب و خوش و و هم الفی است که
افاج معنی دعا کند اعلم از نیک و بد همچو شمس
همچو سبک بر جای او نشیند و روزش دی و شمس است
کم بیند و نگاه و الف را در یک کلمه بجهت ناکسید
و میانها آورند یکی در ماقبل حرف اخر و دیگری
در اخر همچو مصرع کم شواد و سبک الفی است که
معنی وفا غلبت کند همچو دانا و بدین و کوبا و شمس
و نکیبا و زینا و امثال اینها یعنی و انتزاع
و ششونده و صعب کننده و زینبده و چهارم
اشباعی است و از آن متقدم است الف
و آن گرفته اند هر دو را در قافیه کما از برای

هرگاه و زینم اقتضا حرف کسبه و لام در محل فیه باشد
الفی بدان اطلاق کنند و کمالا و جمالا که میزد و اگر
در محل فیه باشد و اوی داخل که اندک کلام و جمالی
و اگر در کسبه باشد باید آوردند و کما و جمالا
خواننده و آیین الف و او با اگر در نظم واقع شود
حرف اطلاق که میزد و اگر در شعر واقع کرد در حرف
اشباع خوانند مجمل چون از هر جمیع کلمات فارسی
سکن می باشد و اگر تقاضا حرف کسبه کند الفی بدان
الفاظ کنند همچو رایگانیا و دانیا و دانست
لیکن متاخر سبک نماند استند و عیب میدانند
و پنج الف نسبت است همچو فرائض و درازا و دهها
یعنی فرائض و درازی و پهنه و ششم الف نمانده
است همچو سلطانیا و درویشیا و بای ابجد
مفتوح در فارسی تریه بای مکتور است در عربی
یعنی گویند بای مفرد است لیکن باید که در کلمه
نمانند همچو بار و بای مفردی که بمعنی امر باشد همچو
از بود و کجور شک نیست که معنی مکتوری باشد
شش صفت بای حرف جانش بر کعبه نمایند
از الفتن باشد با بجهت صفت فیه و فارسیان را
نمانند می باشد ظاهرا که در کلمه واقع شود که بعد
از برای در باشد همچو شمس نیز بشر از آن کار کرد
چون که مراد بای است یعنی بر سبک و در تینا
نمانند در میان که مراد بای بر سبک است در تینا

8

نهد و بعضی گویند این با بجهت حسن و زینت کلام هم
می باشد چنانکه در جای دیگر گفته اند خواص اعداء و اگر
مؤخر از برود باشد زانند نیست و همچنین بای قسم
نیز نصیحت میگویند و رسول و گاهی قرشت ساکن
که در آخر کلمات اید افاج و ضمیر واحد حاضر میگذرد
همچو آمدنت و رفتنت و جمعش آمدنتان
و در خشان باشد و دال ایچ ساکن که در آخر کلمات
بمعنی ضمیر واحد غائب باشد همچو آمد و آورد
و جمع آن آمدند و آوردند و بمعنی جمع حاضر همست
همچو آمدید و آوردید و ستیزه نقطه دار مفرد
ساکن افاج و معنی حاصل مصدر است همچو دانش
و خواستش و امرش یعنی دانش و خواستش و
و امر زید و افاج بمعنی ضمیر غائب نیز میگذرد
چنانچه در فاشده میگذرد و کتاف کاسور در
اول کلمه بمعنی استقامت است همچو کتاف کتفی و که آمد
و کتاف مفرد ساکن در آخر کلمه افاج و تصفیر کند
همچو خوب که نفع و و هم ساکن در آخر کلمه افاج
معنی متکلم میزند بمعنی ملکی همچو اعداء و رفتن
و بمعنی مفعول نیز آمده است بمعنی مرا همچو
بردم از زهرش یعنی دیدنش مرا از زهرش
نوع مضارع و مکسور صیغه در آخر کلمه بمعنی
نقش است همچو و نه و ساکن در آخر کلمه
الف بدان در آورند بمعنی فاعل می آید بود همچو
نقش

افسان و فترت و بمعنی جمع همچو روزان و ششانه و کتف
است رة همچو ان و این و همچنین افاج و معنی مصدر
نیز میگذرد همچو نگاه بعد از نای قرشت و دال ایچ باشد
همچو کفشت و رفتن و آمدن و شنیدن و نگاه کردن
بدیند ازند و همان معنی باشد لیکن وقتی که با کلمه
دیگر که ضمه او باشد استغنی شود همچو کفشت و شنید
و داد و ستد واحد و رفتن که درین صورت افاج
مصدر میگذرد و او که آن مکتوب شود و بلفظ
در نیاید که کونه باشد و او بیان ضمیر است
چون الفاظی در سر کج از هر صیغه نشود اول
متحرک و هم ساکن و آخر جمع کلماتی در سنی کون
میباشد بعد از حرف نای قرشت و دال ایچ
و قبیم فارسی همون و او بیان ضمه او رند
همچو نو چون کلمه را بدان وقف توان نمود و
ازین و او بغیر از بیان ضمیر حرف ماکمل می آید
بافتن ضمه و قهرم و ولایت از عهد و له گویند
از جهت آن که از عهد و ولایت بگویند و بگویند
میشوند و آن خوب بلفظ در نمی آید و انرا
و او اشام ضمه نیز گویند ما بین تقریب که انرا
بدر ایحای نقطه در مضارع می نویسد و این نوع
فترت ایضاً ثابت بلکه بعضی از ضمه دارد در تمام
معنی بر آن بودن باشد و آن مانه حرف خوانده
میشود که ان الف الفست همچو خواب و خواب

9

هائراست بجهت نشانی هر و تعیین مدت در احوال
سال و ماه و روز و شب او رند همچو یک سال
و چون ماه و سه روز و چهارشنبه و پنجشنبه و شنبه
بیان نموده است و بفرمان دلالت بر نشانی ما قبل
نقص مدخل دیگر ندارد همچو خانه و کاشانه
خام و بنده و این در جمع البت سابقا میشود
سیمی خانها و جامها و بندها و در اضافه صوفی
ملکینه تبدیل می باید همچو خانه من و جامه من
و بنده خداه و در تصفیری باید همچو جامه من
و خانه منگ و بای حطی بر چند قسم است یکی
بای نسبت سیمی عاقر و خرسانه و موسوی و محسوی
و اشرفی و شایع و این با هر یک وجه سابقا میشود
و بای سفیدی و سباهی نیز از این جمله است
گاه باشد که از برای آن چیز و آن کس صرف
تعیین می کنند و میگویند نیز از این نمک و نور
بده و یا با اضافه سیمی اشرفی سره و شایع قد
و در شکل درین مقام همزه ملکینه تبدیل
باید و در کتب بت های خود می چانه و دیگر
بای شمس است اگر بی طلب حاضر باشد
خوانند و گویند تو هر و بدی و بسیار
و اگر غائب باشد چه بر او خوانند و گویند
مرد بدی بود و این بار اضافه
و دیگری بای خط است سیمی مدی و کفلی و رفتی

و این

و این نیز معروف می باشد و دیگری بای ایماقت
است همچو خوردن و بهر داشتن و زدن و کشتن
بسته لایق خوردن و بهر داشتن و زدن و کشتن
و این نیز همه حال نوشته میشود و در اضافه
همزه ملکینه تبدیل می باید و دیگری بای تنگ است
یعنی غیر معلوم و این در احوال کلیه و در ایده که ازین
معلوم نباشد و احوال و دره نیز میکنند چنانکه
گویند شیخ از نقل آنجا آمد و ایضا از طولی بود
ورفت یعنی یک شیخ را معلوم آمد و یک اسب
نام معلوم را بر و رفت و اگر اضافه کنند با
سازنده و درین صورت بارها قطعا باید
کرد و باید گفت مردانده و اسب رنده و تخم
چنده و بار من و هست تو و اگر درین صورت
بنویسند بیس ملا خواهد بود چه گاه اضافه
ضعف معنی شود و می توانست می باشد سبب
شاع مشتاق خود دیگری بای تعظیم است که
نکته گویند فلازم در است یعنی مرد و نزدیک
بای بای نشات صنعت است چنانکه گویند
در احوال و در غری و گانه و دیگری بای است
مرد و در می کند همچو سیمی و در نقش
مرد و در می کند و از آن شایع و کل رخی تر
فانده کفتم

11

و این

در ذکر هر حرف و کلماتی که بگفته حسن و زینت کلام می آید
و در معنی وضع نزار و معانی نند بای ایچدی عموما معجز
بگفت و بر رفت و بنگفت و بر رفت و بنگفت یعنی گفت
و رفت و نگفت و نشنید و در جای که پیش از نگوییم و
در باره خصوصها معجزه ترش و فرود شد یکی بر و نشست
بهر هر که مراد بای یکی و بای بس است و معجزه داخل شد
در او آمدند که در که مراد بای بشهر و بای می نماند است
و بعضی بر بار بای زانکه میداند چنانچه در رفتی نماند
نشستم که نشستم و دیگری بر چنانکه بر خوانند و بر رفت
و بر رفت یعنی خوانند و رفت و دیگری هر معجزه
گویند فرافتنند و فرافتنند و دیگری هر معجزه
و مر شرا چنانکه گویند من خود از شما هم و بر شرا خود
معاموم است و دیگری هر چنانکه گویند هر رفتی
و هر آمدی و همی گفتی و دیگری در معجزه دامن در رفتی
و سر در یکدیگر و دیگری هر معجزه فرافتنند و فرود خوانند

فصل هفتم

در بیان حروف و کلماتی که در آخر اسمها و افعال
بجاست حصول معانی کونا کون در اینند کلماتی که
افاج و معنی خداوندی و صاحبی می آید یکی می آید
همچو فرزند و دانشمند و دیگری کار معجزه از کار
و شمشک و سزگار و معنی فاعل هم هست معجزه
حدیثکار و دیگری و هر معجزه و هر معجزه و هر معجزه
و او را بگفت خفیف ساکن نماند معجزه هر معجزه

و در ستاره و دیگری در معجزه خداوند و کلماتی که فاعله
بسا کار و انبوه و معنی یکی با است معجزه در بار و رود
بار و دیگری از معجزه کار او از بار و دیگری یک معجزه
خاک رو کوهها و دیگری است از معجزه کستان و کستان
و دیگری لاج معجزه سنگلاخ و معجزه لاج و کلماتی که معنی شد
و مانند کشید یکی بس است که در این معجزه و کلماتی که
و دیگری در معجزه ال ایچدی و دیگری دان و دیگری و
و دیگری است و دیگری سا و دیگری است و دیگری شتر
و دیگری و شتر و کلماتی که فاعل غلبت کند یکی که است
معجزه شمشیر و کار در که و دیگری از معجزه بنبار و بنبار
و معنی حاصل مصدر است و معجزه آمد و دیگری ای
بجو افتاد و ضریان و معجزه و کلماتی که فاعل معنی
تصرف می آید یکی که فاعل است معجزه و کلماتی که
و او ساکن معجزه سر و در معجزه و دیگری ای است
بفتح ضم فارسی معجزه با معنی و کلماتی که
معنی معنی نسبت با نماند یکی با بی نسبت است معجزه
و اندری و معنی و دیگری هم یکی که یک ماه
و یکی اوزه و زرین و سیمین و اینر شمشیر و شمشیر
و دیگری این که با و نون باشد معجزه زرین و سیمین
و اینر سره و کلماتی که فاعل معنی غلت و دلیل کشید
یکی است بلکه هم فارسی چنانکه گویند چیزی می آید
معجزه اندر او از نش گرفته است و معنی هر خبر آمده
است و دیگری که بگردد فاعل چنانکه گویند کلماتی که

12

زوم که نماز نیکو بود و بخفته بر که نیز آمده است موکل است معنی
 معنی لیاقت کند یکی و راست همچو شهود که نوار و
 بعضی مقدار نیز آمده است همچو جاه و در نام و ارا و
 دیگری از بفتح نون همچو شهادت و بزرگانه و کلام که انا
 معنی می یافت کند یکی و راست همچو اهدار و گفتار
 دارد و معنی در این معنی است همچو در دار و فالدار
 و دیگری بان همچو باغبان و دربان و دیگری و ان
 همچو است و ان و ان و ان موکل است که انا در معنی و
 انصاف بخیزی دهد یکی ناکست همچو شکر و خوشنماک
 و دیگری که بر همچو شکر و خوشنماک و اسن کل در اصل
 اکبر بود که معنی بر از شرم و سپهر از شرم نمانده و کلام
 که از ان رنگ و لون توان فهمید یکی با است با
 بای فارسی همچو شکلیام و دیگری غام همچو غنی غام
 و دیگری و ام همچو کل و ام و دیگری کون بجز کاف
 فارسی همچو کوند کون و دیگری کوند همچو کل کوند و
 دیگری هر ت و هر ت همچو سیم و ت و سیم هر ت و این
 و کلامی از اخر لفظ سیم و سیم بنظر نشاءه است
 و کلامی که معنی حاصل مصدر دهد یکی آریست
 همچو رفتار و گفتار و دیگری که کجا و فاست
 همچو خوانندگی و س از ت که و کلامی که کلامی معنی
 ظرفیت دهد و ان است همچو کفیتا و قهر بود و امتیاز
 فائده نهم
 در بیان توصیف این صاحبان املا را از مایه است

ان که بر نیت و املاد عرف ارباب است
 عبارت از نوشتن حرف مفرغ و مکرر هر
 نیمی که اصحاب این فن تعیین کرده اند و قبل ازین
 مذکور شد که ماقبل و ادم و ف و م و ب و ل البته
 مضموم می باشند و ماقبل بای هر حرف همچو اول البته
 مکسور و اما در فارسی بعد از ضم و او نوشتن
 و بعد از کسره بای خطی م فرم کرد اندک و در
 از حیا و مواضع است و در املا نیک در اکثر
 جاها بعد از فتح الف و بعد از ضم و او و بعد
 از کسره یا یا بد نوشتن و دیگر هرگاه موصوف مقدم
 بر صفت باشد از کسره مکسور خوانند همچو سیم
 و قامت و بلند و هرگاه صفت بر موصوف
 مقدم آید از صفت را ساکن گردانند همچو
 سیم چشم و بلند و قامت و هرگاه در اول
 لغت که مهمزه باشد بای زائده و بای امر ویم
 نهی و نون نفی در او در ان همچو را بیای خطی
 بعد از کسره همچو در کلام و اخرا بای زائده افزونند
 بیفراخت گفتند و با بای امر در او در بیفراخت
 و در نهی افزونند بیفراخت گفتند و نون نفی
 در او در بیفراخت نوشتند و اگر از کلام افزون
 و او را بر جهت ضرورت شوم و غیره را حذف کنند
 و بای زائده و بای امر ویم نهی و نون نفی هر
 بیفراخت در او در بیفراخت و بیفراخت با یکت بیفراخت

13

و بیفروز و در کاه بر سر کلمه الف ممدوم باشد
و خواهند که بای زانده و امر و معنی اولی و نون نغی
بر آن افزانند آن کلمه را و الف اعتبار باید کرد
بکلیف را قلب سیاهی حطی کرم الف دیگر
رای خود مایه کنداشت چنانکه در کلمه دار
است و هر گاه بای زانده بیارند بسیار
گویند و چون بای امر در آورند بسیار
هم نه میار او نون نغی نیانیا راست
و اگر کلمه بر کلمه دیگر که اول آن کلمه نیز الف
ممدوم باشد بیفزایند کلمه در کلمه داس و کلمه
اب بیک الف را بای حطی قلب کنند اسرار
خوانند و دیگر کاه خواهد بود کلمه با هم ارتقا
دهنده اگر حرف اول کلمه و اول حرف اول
کلمه از هر دو از یک چیز باشند حرف اخر
کلمه اول را حذف یا از غم باید نمود و نکات
حذف است که آن کلمه مختلف باشد سحر منده
و شرم منده که در اصل روم منده و شرم منده است
میم اول را حذف کرم اندر منده و شرم منده
منده است بوی صابرم و صابرم شرم و سحر
بهذا که هر دو نام بود و نامی محال است بوی سحر
همه و در نیم من و با و ام مفرد یک چیز را انداخته
اند و سحر و با و ام من خوانده اند و کلمه من
در سحر و کرم و در صحن هم یک ال حذف کرم
سج

سج و کرم و صحن گفته اند و علامت ادغام است
شده و باشد سحر و شرم و شرم و شرم و شرم
برج بار در با ادغام کرم اند و ام حرف اخر
کلمه سحر را با هم ترس می شود باشد حرف اخر کلمه
اول را حذف باید نمودن نیز بجای که در اصل
یک کلمه بود است سحر که در سجا نه و در هر کلمه
کاف اول را کاف تا ازت حذف کردند و کاف
وم را که کاف فارسی است یا اخر گذاشته سحر
شبه به که بای اول را در جوم ادغام کردند سحر
و سحر و در کلمه بدتره ال کلمه اگر حذف کند سحر
شود کفوفی به سحر و سحر و سحر و سحر و سحر
بتر شود با سحر و سحر و سحر و سحر و سحر
مفوله است دیگر کاه گفته را که در خوان نامی نون
باشد و سحر در عبارت عرب بصورت هانوسند
سحر ظاهر الی دولت و السعادة و الرفعة چون در
فارسی خواهند که بنویسند انرا ب الف و لام
هاتر انرا بتای فرشتت باید نوشت سحر ظاهر
جولت و سعادت و رفعت و کرم بتای کرم بنویسند
بے املا خواهد بود و هر گاه که انرا الله تعالی و غیر
قریب در عبارت عرب بنویسند متصل باید نوشت
چون در فارسی بنویسند فارسی زبان این کلمات
را یک لفظ میدانند و دیگر هر گاه در کلمه کرم
ببای کلمه هملوی هم بود باشد سبب ضرورت سحر

14

ما فی فیض روح را قلب بجم کنند همچو خنب و دذب و
سنب و خنبه اندختر و دم و سم و صمیره بنویسند
و اگر ضرورت نباشد بحال خود باید گذاشت که
اصل است و دیگر در بیان الفاظی که مخصوص
آدم و ذی روح و غیر ذی روح است بدانکه لفظ
او و لفظ وی است از باب ان و ادم است و لفظ
ان و این بفرمان و ادمی و اگر کلمه بر یا کلمه در
بر بدانکه لفظ و لفظ وی در آورند بسوی خیر است
و ادمی نیز را جمع است زنده و لیکن در نظم چنانکه
گفته اند غرض از آنست که در عالمی جبران درو
نشر جانی نیست و ذی روح را با لفظ و نون جمع
کنند همچو دعان و اسبان و مرغیان و غیر ذی روح
بها و الف همچو زرها و کوهها و طغای بیخلاف
این معنی کنند و در سخن و معنیها نیز گویند و
بیان نیز در جامها و نامها و لایها و بیابانها
کنند و همچنین صفاتی که نون من و او و تو بار
جمع شود که او مرا و او ترا بنویسند و صا بر موقوف
را در کوهها و زرها بحال خود بکنند و در
ذی روح صا را بجا و فی رسیده بدل باید کرد همچو
زندگانی و در کانی و آکنهای ذی روح با برها و الف
جمع کنند همچو دستها و پاها و اگر از سر و گردن مراد
اعضا باشد سرها و گردنهای و اگر مراد دست و پا
قوم بر دستان و گردان گویند یعنی سردان و صاحب
قد

قد نوان. دیگر گاه باشد که یک لفظ بمعنی متضاد آید
همچو فراز که بمعنی پست و کون آن همچو اده است
و گاه بمعنی مفرد و جمع نیز آید همچو دم که بمعنی مردمان
است و گاه مختص واحد را نیز بجهت تعظیم بلفظ جمع
آورند همچو شما در فقیه و امدید و گفتند و شنیدید و کردید
و فرمودید هر چه این الفاظ جمع است و همچنین چینی
بزرگ چینه و قوی ترکیب را نیز بلفظ جمع آورند
همچو مار بزرگ از درها گویند و مفردان آنرا
را انداعلم